

საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების ხელისშემშლელი ფაქტორები

რამაზ ოტინაშვილი — სტუ-ს პროფესორი
მაგდა იაშვილი — სტუ-ს დოქტორანტი

Some impeding factors development of small business in Georgia

Ramaz Otinashvili – Professor, GTU
Magda Iashvili – PhD Student, GTU

Nowadays, at the modern stage of economic development, small business plays a main role in the development of Georgian economy. Thus, there is always relevance to analyze the factors, which impedes growing of small business in our country.

The article shows the results of the survey held in a small business enterprises located in the different regions of Tbilisi. There was discovered, that the picture of the recent small business market is not successful. It's necessary to hold a direct and purposeful state policy to improve small business. Article describes the main directions for encouraging small business used by European democratic countries.

რეზიუმე

ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, საქართველოსთვის, მნიშვნელოვანია მცირე ბიზნესის განვითარება. ამიტომ, ყოველთვის აქტუალურია იმ ხელისშემშლელი ფაქტორების ანალიზი, რომლებიც აფერხებენ ქვეყანაში მცირე ბიზნესის გავრცელებას.

სტატიაში განხილულია ავტორთა მიერ თბილისში მცირე ბიზნესის სხვადასხვა ობიექტებზე ჩატარებული გამოკითხვის შედეგები. აღმოჩნდა, რომ მცირე ბიზნესში დღეისათვის არსებული სურათი არასახარბიელოა. მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან მოხდეს ბიზნესის ხელშემწყობი პოლიტიკის გატარება. ჩამოთვლილია დასავლეთში აპრობირებული მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის ძირითადი მიმართულებები.

საკვანძო სიტყვები: მცირე ბიზნესი; განვითარების ტენდენციები; ხელისშემშლელი ფაქტორები.

საქართველოში მცირე ბიზნესი საკმაოდ არასახარბიელო ვითარებაშია. მიუხედავად იმისა, რომ მცირე მეწარმეთა პრობლემებზე ბევრს საუბრობენ, იმართება შეხვედრები, კონფერენციები და დისკუსიები, ამ სფეროში არსებული მრავალი პრობლემა კვლავ მოუგვარებლად რჩება. მცირე მეწარმეთა შემოსავლებისა

და მათი რაოდენობის ზრდის ნაცვლად ადგილი აქვს მსხვილი ბიზნესის გაფართოებას. აღნიშნული მოსაზრება 2014 წელს გაუქმებულ იქნა ქვეყნის პრემიერ-მინისტრის მიერ გაკეთებულ ანგარიშში, სადაც ითქვა, რომ 2012 წლიდან მოყოლებული ქვეყანაში მსხვილი გადამამუშავების რაოდენობა გაიზარდა, რაც აისახა მათი შემოსავლების დაახლოებით 5 მლრდ ლარიანი ზრდით. ეს რა თქმა უნდა დადებითი ტენდენციაა, მაგრამ ქვეყნისთვის ამ ეტაპზე ბევრად მნიშვნელოვანი სწორედ მცირე ბიზნესის ზრდა და განვითარებაა.

არსებობს მთელი რიგი ხელისშემშლელი ფაქტორები, რომლებიც აფერხებენ ქვეყანაში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას. პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს ეროვნული ვალუტის გაუფასურება და გამომდინარე აქედან არასტაბილური ფასები, რაც პირდაპირ ზემოქმედებს მცირე ბიზნეს-ობიექტების როგორც შესყიდვებზე, ისე რეალიზაციაზე. აღნიშნულთან უშუალო კავშირშია მოსახლეობის დაბალი მსყიდველობითუნარიანობა, რაც განპირობებულია მათი უდიდესი ნაწილის არასაკმარისი შემოსავლებით.

დასავლეთში შემოსავლების მიხედვით მსჯელობენ პიროვნების პოლიტიკურ შეხედულებაზე, გემოვნებასა და განათლებაზე, მის ასაკსა და სიცოცხლის ხანგრძლივობაზეც კი. შემოსავლების სიმცირის დროს ილახება ადამიანის, როგორც მატერიალური, ისე სულიერი ცხოვრება. ამიტომ, უკეთესი ცხოვრებისკენ, შემოსავლების გამრავლებისკენ სწრაფვა ბუნებრივი პროცესი და ნებისმიერი პიროვნებისთვის ეკონომიკური ლოგიკით ნაკარნახევი საბოლოო მიზანია.

დაბალი მსყიდველობითი უნარის გარდა, მცირე მეწარმეებისთვის ბიზნესის გაფართოების ერთ-ერთ ბარიერად მაღალი გადასახადები ითვლება. დღეისათვის მცირე მოვაჭრეებს არ აქვთ საშუალება ბიუჯეტში გადაიხადონ მხოლოდ მიღებული შემოსავლების რაოდენობის პროპორციულად განანილებული გადასახადები. ცხადია, რომ ეს მცირე მეწარმის ბიზნესზე აისახება უარყოფითად.

ექსპერტების ერთი ჯგუფი თვლის, რომ სახელმწიფო ვერ ახორციელებს სათანადოდ მცი-

რე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობის პოლიტიკას. აღნიშნული საწარმოები უწყურადღებოდ არიან მიტოვებული უკვე მრავალი წლის განმავლობაში, მაშინ როდესაც უმუშევრობასთან გამკლავება სწორედ მცირე საწარმოებში მოქალაქეთა დასაქმებით არის შესაძლებელი.

ქვეყანას დღემდე არ გააჩნია აღნიშნული ბიზნესების განვითარების სტრატეგია, ხოლო ის პროგრამები, რომლებსაც მთავრობა ახორციელებს იმდენად მიზერულია, რომ მცირე ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები საკმაოდ ბუნდოვანია.

როგორც „საწარმოთა ინოვაციური განვითარების ცენტრის“ ერთ-ერთ კვლევაშია აღნიშნული, საქართველო მსოფლიოში ერთადერთი ქვეყანაა, რომელსაც მცირე და საშუალო ბიზნესის შესახებ კანონიც არ აქვს. მართლაც, თუ გადავხედავთ ევროპის განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობას დავინახავთ, რომ მათ ყველას აქვთ მიღებული კანონი მცირე მეწარმეთა მხარდასაჭერად, ხოლო იმ შემთხვევაში თუ მათ ასეთი კანონი არა გააჩნიათ, მაშინ აღნიშნული ქვეყნები ევროკავშირის კანონმდებლობით სარგებლობენ.

ჩვენს მიერ ჩატარებულ იქნა მცირე ბიზნეს გარკვეული ობიექტების კვლევა. წინასწარ შედგენილი კითხვარის მიხედვით გამოკითხულ იქნა ქ. თბილისის ვაკისა და საბურთალოს რაიონების რამდენიმე მცირე საწარმო-ობიექტი: სილამაზის სალონები, პურის საცხობები, საჩუქრების მაღაზია, სამშენებლო მასალების მაღაზია, ხილ-ბოსტნეულით სავაჭროები და მცირე ზომის სასურსათო (სამ-ოთხ სექციანი) მაღაზიები. თავდაპირველად ძნელი იყო დასმულ შეკითხვებზე პასუხების მიღება, თუმცა გარკვეული საუბრების შემდეგ ბიზნეს-ობიექტების მფლობელები და მომუშავეები უფრო თავისუფლად პასუხობდნენ შეკითხვებზე.

კვლევაში ჩართულ მცირე საწარმოთა მენეჯერებს პრიორიტეტების მიხედვით უნდა დაეღაცებინათ და შესაბამისი ქულა მიენიჭებინათ მათთვის საკუთარი ბიზნესის განვითარების ხელისშემშლელი ფაქტორებისათვის. შედეგებმა აჩვენა, რომ მცირე მეწარმეთათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორი ეროვნული ვალუტის გაუფასურებაა. (იხ. ცხრილი 1).

ცხრილი 1. მცირე ბიზნესის განვითარების ხელისშემშლელი ფაქტორები

№	ფაქტორი	%
1	ეროვნული ვალუტის გაუფასურება	27
2	არასტაბილური ფასები	20
3	მომხმარებელთა დაბალი მსყიდველობითი უნარი	17
4	გადასახადების მაღალი განაკვეთები (მათ შორის კომუნალურის)	11
5	არაადეკვატური საბანკო პოლიტიკა	10
6	მოძველებული ტექნოლოგიები	2
7	სხვა მიზეზები	5
8	არ უპასუხა	8

ეროვნული ვალუტის გაუფასურებისა და არასტაბილური ფასების გამო მომხმარებელი ხშირად ვერ იძენს მისთვის სასურველ საქონელს და ყალიბდება მომხმარებელთა დაბალი მსყიდველობითი უნარი. ეს კი პირდაპირპროპორციულად აისახება მცირე ბიზნესის მდგომარეობაზე. ამგვარად, შექმნილია ე.წ. „მანკიერი წრე“ — დაბალი შემოსავლების გამო ვერ ვითარდება მცირე ბიზნესი. მეოთხე შემაფერხებელ ფაქტორად მეწარმეთა მხრიდან დასახელდა გადასახადები. მართლაც, მათ მძიმე ტვირთად აწევბათ საშემოსავლო, მოგების, დამატე-

ბული ღირებულების, აქციზის და საბაჟო გადასახადების განაკვეთები. აღნიშნულს ემატება სულ უფრო მზარდი კომუნალური და იჯარის გადასახადები. მაშინ როდესაც მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში აღნიშნული გადასახადებზე მეწარმეთათვის გარკვეული შეღავათებია დანესებული. ასევე აღნიშნული იქნა არაადეკვატური საბანკო პოლიტიკა. ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს ამ დროს საბანკო პოლიტიკა დამწყები ბიზნესის მიმართ. მეწარმეებს არ აქვთ ბიზნესის დასაწყებად საჭირო საწყისი კაპიტალის კრედიტად აღების საშუალება,

რადგან როგორც წესი საქართველოში ბიზნესის წამოწყების საწყისი ეტაპი — ე.წ. start-up არ ფინანსდება. აგრეთვე რთულდება მაღალი საპროცენტო განაკვეთის ქვეშ გაცემული სესხის ყოველთვიური დაფარვა.

მენარმეთა მიერ შერჩეულ ფაქტორებს ჩვენი მხრიდან დავამატებდით მოსახლეობაში არსებულ სათანადო ბიზნეს-განათლებისა და შესაბამისი საბაზრო ჩვევების სიმწირეს.

კარგი იქნებოდა ანალოგიური გამოკითხვების რეგულარული ჩატარება გარკვეული პერიოდულობით, თუნდაც წელიწადში ერთხელ მაინც. ამასთან, სასურველია ასეთი კვლევების, როგორც თბილისის სხვა უბნებში, ისე საქართველოს სხვა რეგიონებშიც ჩატარება. ეს საშუალებას მოგვცემს მოვახდინოთ ანალიზი დროისა და რეგიონების მიხედვით.

მაშასადამე, მცირე ბიზნესში დღეისათვის არსებული სურათი არასახარბიელოა. მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან მოხდეს ბიზნესის ხელისშემწყობი პოლიტიკის გატარება.

განვითარებულ ქვეყნებში მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერის მდიდარი გამოცდილება არსებობს. მისი საქართველოს პირობებთან ადაპტაციისათვის, საჭიროა მოხდეს გადასვლა კონცეპტუალურ საფუძველზე დამყარებულ მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის შემდეგ ძირითად მიმართულებებზე:

- საბაზრო ინფრასტრუქტურის ფორმირება და განვითარება;
- საგადასახადო შეღავათების სისტემა, რომელიც ხელს შეუწყობს ლეგალური ბიზნესის განვითარებას;
- შეღავათიანი მიზნობრივი დაკრედიტება. ფინანსური დახმარების პროგრამები, ბიზნესის დაწყების, გაფართოებისა და მოდერნიზაციისათვის. მონეობილობის და ნედლეულის შესაძენად და ა.შ.;
- უმუშევრობისადმი დახმარების სახელმწიფო პროგრამები სტიმულს აძლევს მსურველებს საკუთარი საქმის დაწყებაში;
- მცირე ფირმების ინოვაციური მოღვაწეობის და სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების განვითარების პროგრამები;
- რეგისტრაციის და ლიცენზირების გამარტივებული წესის შემოღება;
- საჭირო ინფორმაციის შეგროვება, შენახვა, ანალიზი და პროგნოზირება;
- სანედლეულო, მატერიალურ-ტექნიკურ და სხვა სახის რესურსებთან მისაწვდომობის შეღავათიანი პირობების შექმნა;

- თანამშრომლების და ხელმძღვანელობის მომზადება და კვალიფიკაციის ამაღლებაში დახმარება;
- მომზადება სასწავლო კურსების, საინფორმაციო ბიულეტენების, მეთოდური გამოცემების, გამოკვლევების ჩატარება ბიზნესის მართვის პრობლემებზე;
- სახელმწიფო შესყიდვები და მხარდაჭერა სახელმწიფო კონტრაქტების მიღებაში;
- მენარმეობის ახალი დარგებისა და მიმართულებების განვითარების ხელშეწყობა;
- მცირე ბიზნესის განვითარების რეგიონული ცენტრების ფართო ქსელი ცენტრალური, ადგილობრივი რესურსების კოორდინაციისათვის.
- დახმარება საგარეო-ეკონომიკური მოღვაწეობის განხორციელებაში საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში: ექსპორტი-იმპორტის, სამეცნიერო-ტექნიკურ, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაში მხარდაჭერა;

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ოთინაშვილი რ., საქართველოს ეკონომიკა. სახელმძღვანელო. თბ., სტუ. 2012. 556 გვ.
2. ოთინაშვილი რ., ეკონომიკური უსაფრთხოება, ანალიზის ანტიკრიმინალური ასპექტები, თბ., სტუ, 2005. 440 გვ.;
3. გოგიაშვილი ო., მცირე და საშუალო ბიზნესის პრობლემები და მათი გადაჭრის გზები საქართველოში. დისერტაცია ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქუთაისი, 2013
4. ჯაფარიძე დ., საქართველოში მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის პოლიტიკის ანალიზი. თბ., 2012
5. მცირე და საშუალო ბიზნესი საქართველოში. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი. სტატისტიკური პუბლიკაცია, თბ., 2009
6. როსტიაშვილი თ., მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერის და განვითარების სტრატეგია დისერტაცია ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. სტუ. თბ., 2009.
7. www.geostat.ge
8. www.mof.ge